

Xesús Miguel de Toro Santos

XESÚS MIGUEL DE TORO SANTOS Santos, Santiago de Compostela, Xaneiro de 1956. Comeza a escribir cunhas certas pretensións aos 17 anos. Pranta aos dezaoto e adicase á militancia política de esquerdas, aos estudos (Licenciado en Xeografía e Historia –Arte Moderna e Contemporánea) e a gañar a vida. Empeza a escribir de novo no ano 82, ata hoxe. Algunhas vocacións que ten frustradas son a de artista plástico e director de cine. En calquera caso, non se sente alleo de todo a esas linguaxes artísticas. Ten publicado *De 10 a 11*, accésit no concurso de narracións breves “Modesto R. Figueiredo; *Caixón desastre*, Premio “Galicia” da Universidade, 1983; *Polaroid*, Premio da Crítica de Galicia, 1987; *Land Rover*, 1988). “A Paixón segundo San Mateo”, 1989); *Ambulancia*, 1990); *F.M.*, 1991); (*Unha memoria da esquerda nacionalista*) Camilo Nogueira e outras voces; *Unha pouca cinza*, 1992; *Tic-Tac* Premio da Crítica, Premio “Arcebispo San Clemente” e Premio dos Libreiros da Coruña; *A sombra cazadora*, 1994); *Parado na tormenta*; *Unha rosa é unha rosa (unha comedia de medo)*, 1996); *Conta saldada*, 1996); *Calzados Lola* Premio Blanco Amor de Novela, 1997; *Círculo*, 1998); *La flecha amarilla*, 1998); *Non volvas* Premio da Crítica Española 2000, 2000); *O país da brétema (unha viaxe no tempo pola cultura celta)*, 2000); *A carreira do salmón*, 2001); *13 Badaladas* (2002), adaptada ao cine por “Continental”, dirixida por Xavier Villaverde e estreada en novembro de 2002; *Servicio de Urxencias*, 2002).

295

Isto é parte do primeiro guión que escribín sobre a historia orixinal. De aquí naceron os personaxes tanto da miña novela *Trece badaladas* coma do guión da película que leva o mesmo título. E sendo distintos gardan ecos e constantes desta historia e personaxes orixinais. Comezo na escena 8.

(En Santiago de Compostela. Ano 1970)

8 -INTERIOR DÍA. COCIÑA CASA XACOBE. CASA DA ZONA VELLA.

(A súa IRMÁ MAIOR cose, a súa NAI vai de aquí para alí, unha CRIADA de media idade sérvelle o almorzo a Xacobe)

NAI: E nin se che ocorra xuntarte cos revoltosos. Nin se che ocorra, ten sentiño. Non quero nin pensar que te botasen da Universidade.

XACOBÉ: Xa non, xa non.

CRIADA (pásalle a man cariñosa polo pelo): El é boíño.

NAI: Alá eles. Se queren protestar que protesten, máis tiñamos que protestar outros e mais nos aguantamos, qué remedio. Eses que fan alboroto teñen papais que os protexen, pero ti non tés pai, así que xa sabes. Ti ten conta do teu.

CRIADA: Non lle roñe tanto ao rapaz, Xacobe é prudentiño.

XACOBÉ: Xa o sei, mamai. E non son un rapaz.

NAI: Pois se o sabes, en acabando as clases para casiña e aforras problemas.

E se queres saír acompañasme á novena, e non che fará mal.

296

IRMÁ: Aquí San Xacobiño non pisa a igrexa desde hai un ano polo menos.

XACOBÉ: Métete no teu.

CRIADA: Médicos e curas mellor non velos diante.

NAI: Aura, ¿cómo vai a túa filla da catarreira?

CRIADA: Ben, ben, vai indo.

XACOBÉ: Oes, mamai, ¿quen é o Resucitado?

NAI: ¡O Resucitado!, xa sabes. ¡Foi daquela!, cando a guerra. A este paseárono, a Falanxe, méteronlle un tiro e dérono por morto. O tiro pasoulle de lado a lado da cabeza, dunha tempa a outra, e mais non morreu. Din que acerta moito.

IRMÁ: Acerta sempre. Ese home ve de verdade.

XACOBÉ: ¡Boh!, iso son parvadas. ¿A ti pareceche que pode ver o que non ocorreu aínda?

CRIADA: ¡Hai quen fai pauto co demo!

NAI: Hai moitas cousas que non se coñecen. Mellor deixalas estar.

IRMÁ: ¿E que che pasa, Xacobiño, quéreslle consultar? ¿Ou foches onte a consultalo á feira?

CRIADA: Nin se che ocorra, Xacobiño, non hai nada que saber. Non hai que andar tentando.

XACOBÉ: (Erguéndose) -¡Boh!, non digas parvadas.

IRMÁ: Claro, non son máis que unha costureira. Ti en cambio es un estudante e sabelotodo. Ou non sabes cousa.

NAI: ¿Qué é que queres saber? Nin se che ocorra andar consultando nada a ninguén. ¿Qué queres saber, eh? Ti o que tés que saber está nos libros. Que para iso traballamos eu e mais túa irmá cosendo e bordando todo o día.

(Deteno e abróchalle os botóns da chaqueta)

- O teu pai, en paz descanse, estaría ben contento de ver o seu fillo en terceiro de carreira xa. Axiña has ser un señor avogado, recórdao. Rezo moito por ti. Veña, antes de ir á facultade tés que levar un paquete con casulas novas á catedral, anda espilido.

(A irmá entrégalle o envurullo)

IRMÁ: E leva isto con coidado, que vai aí o traballo de meses. Estamos a deixarnos os ollos e os dedos por ti, avogado de pleitos pobres.

(Xacobe colle o envurullo de mala gana, un par de libros seus e sae. A súa nai asoma detrás polo oco da escaleira e fálalle):

NAI: ¡Mira que te santigües en saíndo da casa!

(Son das badaladas das e media)

9 -EXTERIOR DÍA. RÚA NOVA. XENTE CURIOSOANDO DIANTE DUNHA TENDA. XACOBÉ PARA A VER O QUE OCORRE.

XACOBÉ: ¿Qué é o que pasa aquí?

CURIOSO: Nada, que empezaron a escavar nun soto e apareceu non sei qué sepulcro. Agora teñen que vir os de Monumentos a ver, e mentres tanto parázanlle a obra.

XACOBÉ: Nesta cidade, á que cavas aparece unha tumba.

(Segue o seu camiño dirixíndose á catedral. Unha brisa move un papeliño no chan)

CURIOSO: Como un día se ergan todos estes veciños enterrados non cabe-mos na cidade, bótannos.

TITOR (Home maduro e elegante, abrigo e chapeu escuros, bastón): ¿Qué pasa aquí, hai novidades?

298

OUTRO CURIOSO: Aquí as novidades son que aparecen cousas vellas. Pedras antigas ou vellos enterrados.

TITOR: Non se pense que todos os enterrados eran vellos. Nin sequera que estean todos mortos.

CURIOSO: Ha, ha. Pois se non están ben mortos hainos que rematar. Que fiquen baixo terra para que haxa sitio para os vivos.

O Titor toca lixeiramente coa punta do seu bastón nun zapato do home e vaise. O home, ao contacto, reacciona batendo co zapato no chan como se se lle durmise o pé, logo, mentres o TITOR se vai alonxando, perde o sentido e cae.

10 -INTERIOR DÍA. NAVES DA CATEDRAL. XACOBÉ ENTRA POLA PORTA DO OBRADOIRO E O PÓRTICO DA GLORIA.

(Xacobe detense a observar unha cabeza de monstro que devora un corpo humano. Pasa ao lado dunha vella que reza e ólla a con curiosidade, segue ata a porta escura do xastre catedralicio)

11 -INTERIOR DÍA. TALLER DO XASTRE.

XASTRE: (Abreu o envurullo e considera os bordados) Ben, ben. A túa nai e maila túa irmá traballan como os anxos. ¿E ti que estudiabas?

XACOBÉ: Dereito.

XASTRE: Ben, ben. Mellor que vaias dereito e non atravesado. ¿E como non te fixeches cura como teu tío o cóengo? Gústanche as rapazas, ¡eh!. (Fai un xesto obsceno) Estudiantes, vaia tuna. Agora andaredes con exames, aproveita e pídelles ao santo que che dea memoria e algunha axuda.

12 -INTERIOR DÍA. CATEDRAL.

(Xacobe ve unha moza rezando, repásaa coa vista, pernas, cu. Pasa xunto á entrada á cripta do Apóstolo. Dubida. A fin decídese e entra, axeónllase e reza brevemente. Considera se dar ou non esmola nun peto, á fin non dá e vaise)

13 -INTERIOR DÍA. CATEDRAL.

(Xacobe pasa por diante dunha porta entreaberta que conduce á torre do reloxo. Entra)

(Alguén vixíao. É seu TÍO CÓENGO.

14 -EXTERIOR DÍA. TELLADOS DA CATEDRAL, HORIZONTE DE TELLADOS DA CIDADE. ENTRADA Á TORRE DO RELOXIO E O SINO.

(XACOBÉ ve a porta entreaberta e entra)

15 -EXTERIOR DÍA. CAMPANARIO.

(XACOBÉ contempla a cidade desde alí. Corre aire. Sorpréndeo o CAMPANEIRO)

CAMPANEIRO: ¿Qué é o que fas aquí arriba? ¿Quen che mandou entrar?
(Saca do mandilón que leva un botellín de aceite e un pano, e comeza a facer cruces sobre o bronce do sino)

XACOBÉ: Ninguén, vin a porta aberta e entrei. ¡O meu tío é cóengo aquí!

CAMPANEIRO: Xa sei quen é o teu tío e sei moi ben quen es ti.

XACOBÉ: ¿Por qué lle fai iso ao sino?

CAMPANEIRO: ¿Non o sabes? ¿Logo non o sabes? Por se chega a Hora do Demo. Estase a levantar vento. Vaite de aquí, anda.

XACOBÉ: ¿Cre vostede niso? Iso son parvadas. Eu propio nacín nunha hora desas, cando a Berenguela tocou trece veces.

CAMPANEIRO: ¡Ben o sei, ben o sei! Precisamente. E ti habías de crer niso máis que ninguén. Vaite de aquí, non quero que suba aquí ninguén. Aquí estamos o sino e mais eu, máis ninguén.

300

(Xacobe vaise, o CAMPANEIRO cerra ben a porta tras del e fai cruces na porta con aceite)

16 -INTERIOR DÍA. CATEDRAL.

(Xacobe sae precipitadamente da torre e asústase en vendo unha sombra. É o seu TÍO CÓENGO).

TÍO: ¿Pero a que sobes ti aí, condenado rapaz?

XACOBÉ: ¡Qué susto me meteches! Subín por ver a cidade desde o aire.

TÍO: Pois non subas aí a nada. Ao campaneiro non lle gusta. E a ti non che ten simpatía ningunha.

XACOBÉ: Xa vin, xa. Está como unha cabra, é un tolo supersticioso.

TÍO: Non rías del. Iso que ti chamas supersticións son crenzas inxenuas. E quen sabe, quen deixa de crer en supersticións acaba por deixar de crer en cousa ningunha. ¿E ti a que misa vas que non te vexo os domingos aquí?

XACOBÉ: Marcho. Teño que irme para a Facultade, que estes días hai exames.

TÍO: ¿E por que non lle pides ao Apóstolo que che vala?

XACOBÉ: Xa llo pedín.

TÍO: Non te creo. ¿E botácheslle esmola?

XACOBÉ: Como sodes, ¡sempre mirando polo negocio!

TÍO: A fe sen obras é fe morta.

XACOBÉ: Botei.

301

17 -EXTERIOR DÍA. PRAZA DE PRATERÍAS.

(Xacobe sae da catedral e é observado desde o campanario)

18 -EXTERIOR DÍA. RÚA.

(Xacobe camiña cos seus libros, visto desde atrás. En dirección contraria veñen compañeiros de curso)

COMPAÑEIRO 1: (A Xacobe) ¿Onde vas, Dacova? Hoxe non hai clase. Acaba de entrar a policía na universidade e liscamos de alí como puidemos. Hoxe había leña para quentar a todos. Olla (móstralle unha gorra de garda que leva oculta baixo o abrigo. Pona burlescamente logo de ollar a dereita e esquerda).

XACOBÉ: ¡Vante ver!

COMPAÑEIRO 1: Caeulle a un garda que corría dándolle coa porra a unha de segundo. ¡Se cuadren, coño!

XACOBÉ: ¡Daquela, hoxe non hai clase! ¡Pero se mañá temos o exame de Dereito Penal!

COMPAÑEIRO 2: Mañá xa veremos, hoxe hai treboada. ¿Vés a un bar?

XACOBÉ: Non, gracias. Teño que estudar.

COMPAÑEIRO 3: ¡Veña, home, non sexas chapón, que hoxe é un día perdido. Pagamos nós!

XACOBÉ: Non, gracias.

(Marchan en direccións contrarias. O VENTO move papeis e follas no chan)

19 - EXTERIOR DÍA. TELLADOS DA CATEDRAL.

302

(O CAMPANEIRO fita un cataventos movéndose atolado de aquí para alá. Diríxese ao campanario)

20 -EXTERIOR DÍA. PASEO DA FERRADURA NA ALAMEDA DE SANTIAGO.

(XACOBÉ deambula polo paseo solitario, visto desde atrás por alguén. De fronte veñen TRES MOZAS compañeiras de universidade. Xacobe a penas se atreve a ollar para elas, crúzanse, elas fan risiños. Xacobe olla logo con disimulo para atrás, elas van comentando algo entre elas. O VENTO move as follas caídas)

(XACOBÉ detense abstraído no mirador do paseo desde onde se contempla unha panorámica da cidade. Unha man do TITOR púsase no seu hombro e sobresáltao)

TITOR: ¡Qué! ¿A contemplar a cidade?

XACOBE: ¡Estaba...!

TITOR: ¿Que tal os estudos de Dereito? Non te asustes, home. Vin que levabas un libro de Dereito Penal.

XACOBO: Ai, ¡xa! Non van mal, teño bo expediente.

TITOR: ¿E as mozas que tal, eh? Reparei en como as ollabas cando pasaban.

XACOBE: Non se fixo o mel para a boca do asno. Esas non son para min. Nin me miran. A miña familia non ten moitos posibeis, xa sabe, non son bo partido. ¿Ve este abrigo, ve os puños gastos? Xa foi do meu pai. ¡E os zapatos! Confórmome con licenciarme con bo expediente, e se hai sorte a oposición.

TITOR: Non te trates tan mal. Es bo mozo e de seguro que gustan deses riciños. (Pásalle a man a penas polo cabelo)

XACOBE: (Aceno de oler algo desagradábel)

TITOR: ¿Qué che pasa?

XACOBE: ¿Non ole como a valor, a rancio?

TITOR: (Tira un caramelo do bolso do abrigo e méteo na boca) ¿Queres outro? É de menta. Non, non ulo a nada. ¡Así que te conformas!

(XACOBE repara no puño do caxato do TITOR, é a cabeza do monstro do Pórtico no que reparara antes. O VENTO move o cabelo de Xacobe)

21 - INTERIOR DÍA. CORREDOR DA CASA DE XACOBE.

(A NAI persígnase pasando por diante do pequeno altar de ánimas nunha repisa. Inmediatamente sente un arreguizo ao tempo que detrás dela apágase a chama. Vólvese, e vendo que se apagou, asústase, vólvea encender)

22 -EXTERIOR DÍA. MIRADOR PASEO DA FERRADURA.

TITOR: Non me enganas, non tes aspecto de conformarte. Véxote na cara que es ambicioso. E fas ben, home, fas ben. Es novo e vales, ¿por qué te has de conformar? ¿Por qué non vai ser teu o que cobizas, por que non han ser túas esas rapazas, se as mereces?

XACOBÉ: Ben, ¡as cousas na vida non son tan doadas!

TITOR: ¿Estás certo diso, ou falas por falar? ¿Qué sabes ti da vida, da morte? Non sabes cousa. ¿Non gustarías de triunfar na vida? ¿Que todo iso que contemplas desde fóra estivese ao teu alcance?

(O VENTO arrecia. Empeza a soar o sino da catedral)

XACOBÉ: ¡Soñar é de balde!

TITOR: ¿Pero gustarías? Contéstame.

304

22 -EXTERIOR DÍA. CAMPANARIO.

(Baixo o efecto do vento, o CAMPANEIRO tanxe o sino e pelexa con el para controlalo)

23- EXTERIOR DÍA. MIRADOR PASEO DA FERRADURA.

XACOBÉ: Si, ¡gustaría de conseguilo todo! É certo.

TITOR: Reinar sobre a cidade, ser importante e que todo iso estivese ao teu alcance. E ter saúde e xuventude para disfrutalo, ¿eh? ¿Gustarías?

XACOBÉ: E logo a quen non. É o meu soño. ¿E que? ¿Vai valerme de algo soñar?

(Aumenta o VENTO, séguense oíndo as badaladas)

TITOR: (Póusalle unha man no hombro mentres coa empuñadura do bastón lle indica a cidade diante) ¿Qué habías dar porque todo iso estivese ao teu alcance? Non me mires con cara de parvo, di a verdade. ¿Qué darías?

XACOBÉ: Había dar calquera cousa.

24 -INTERIOR DÍA. COCIÑA CASA XACOBÉ.

(A NAI entra precipitadamente, a CRIADA, Aura, pela patacas e a IRMÁ cose e atende á tele en branco e negro que emite “La Hora del Angelus”, e colle unha chaqueta negra e unha toquilla do colgador. A irmá sorpréndese)

CRIADA: Tamén a min me entrou un frío hai un momento pola espalda.

IRMÁ: ¿Onde vai, madre, tan de repente?

NAI: ¡Ai!, que tiven un presentimento, como un sinal. Vou rezar, entroume medo. Apaga a televisión e reza ti tamén, anda. (Persígnase diante da foto do seu home pendurada na parede e sae. A CRIADA persígnase tamén)

305

IRMÁ: ¡Boh!, xa rezan na tele. E para o que val rezar.

CRIADA: Pídelle un mozo a Santo Antón.

IRMÁ: ¿Paréceche que me fixo moito caso?

25- EXTERIOR DÍA. CAMPANARIO

(O CAMPANEIRO loita para deter a campá sacudida polo vento)

26 -EXTERIOR DÍA. MIRADOR DO PASEO DA FERRADURA.

TITOR: (Levando a conta das badaladas que soan) Once. ¿Daríalo todo entón?

XACOBE: Daría.

TITOR: Doce. ¿Todo?

XACOBE: Todo.

(Baixo un forte vento que o despeluxa soa a badalada trece)

TITOR: Trece.

27 -EXTERIOR DÍA. RÚA DÍANTE DA CASA DE XACOBE.
AUTOMÓBIL PARADO PERTO DO PORTAL.

(Sae a NAI persignándose. Corre o VENTO. O auto arrinca e acelera. A NAI intúe algo, vólvese xusto para ser atropelada)

28 -EXTERIOR DÍA. CAMPANARIO.

306

(Aínda resoa a última badalada, o CAMPANEIRO constata derrotado que tocou trece)

CAMPANEIRO: E trece.

(O aire vai amainando. O CAMPANEIRO toma dun curruncho unha botella de augardente e bebe)

29 -EXTERIOR DÍA. MIRADOR PASEO.

XACOBE: Parvadas. Total non teño nada que dar a cambio.

TITOR: Claro. Non sendo a túa nai e a túa irmá. E ti propio.

(XACOBE sangra polo nariz. Unha pinga cae na terra. O TITOR cospe enriba dela e písaa repetidamente)

TITOR: Plantamos unha semente.

(O TITOR ofrécelle o seu pano para que limpe o sangue)

TITOR: Vaia, parece que calmou o vento. Non te preocupes, iso logo parará de sangrar. Non pases pena polos teus soños, has ver como se cumpren. Eu che hei botar unha axuda, fía en min. Terás o teu abrigo e zapatos novos. (Pásalle a man polo cabelo, levemente polo rostro)

XACOBÉ: Se fío en que se realicen maxicamente os meus soños, daquela son idiota.

TITOR: Non es idiota. Nada máis un mozo ambicioso. E debes insistir nos teus soños. Aínda que quizais sufras cando se cumbran. Mira, ¿aquele que está sentado alí diante ¿non é o decano da túa facultade? (Fai un leve aceno á figura sentada nun banco do paseo). É un vello amigo meu. Agora, cando pases por diante del, saúdao con deferencia. Convenche ser sumiso en diante. Deixate guiar, deixate ir indo.

(Mentres di isto recolle nunha caixiña a mestura de terra, cuspe e sangue e gárdaa).

307

XACOBÉ: ¿Qué quere dicir?

(Busca o TITOR mais este de súpeto xa está a bastante distancia, ascendendo cara á carballeira de Santa Susana envolta en brétema. XACOBÉ diríxese cara a onde está sentado o decano. Pasando por diante olla cara a onde estaba o TITOR, mais este xa desapareceu.

DECANO: Oia, mozo. ¿Non tiña vostede que estar na aula?

XACOBÉ: É que hoxe non houbo aulas.

DECANO: Xa, xa. É certo. Hai rapazada que quere revolvelo todo, cambialo. Pór o arriba para abaixo e facer da noite día. ¿Qué lle parece a vostede? ¿Parécelle conveniente cambiar o ben polo mal e o mal polo ben?

XACOBÉ: Verá, señor decano, ¡eu limítome a estudar!

DECANO: Moi ben, moi ben, non se define. Vai polo camiño do medio.

Vostede é dos peores, dos que pretenden algo sen recoñecelo. Gusto de vostede, chegará. ¡Vexo que é amigo dese señor!

XACOBÉ: ¿De quen? ¡Ah!, ben, non coñecía a ese señor. Achegóuseme e falamos un pouco. Máis nada.

DECANO: Pois parece que lle tomou simpatía, xa o creo. Ten vostede cara de intelixente e ambicioso, vaia que si. ¿Qué lle parece se pasa un día polo meu despacho na Facultade? Quizá encontremos unha maneira de que colabore no meu departamento. Será mellor que pase un día da semana próxima, esta andará moi ocupado.

XACOBÉ: Se quere podo pasar mañá, teño tempo.

DECANO: Non crea, sempre aparecen imprevistos. A semana que ven entón. Ande, siga o seu paseo e vaia a casa.

XACOBÉ: Moi agradecido, señor decano.

308

DECANO: ¡Está vostede manchado de sangue! ¡Aí, na camisa, e nas mans!

XACOBÉ: Unha pequena hemorraxia, nada importante.

(Marcha contento)